5.5.2025

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Viite: **Eduskunnan lakivaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta**

Asia: **VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029**

Teema: Lakivaliokunta pyytää lausuntoa julkisen talouden suunnitelmasta oikeusministeriön hallinnonalan osalta.

Suomen Syyttäjäyhdistys ry (myöh. SSY) lausuu seuraavaa:

SSY edustaa suurinta osaa Suomen syyttäjistä.

SSY viittaa osaltaan myös asiantuntijalausuntoon, joka annettu koskien valtionneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

SSY tietää varsin hyvin, että julkisen talouden näkymät ovat haasteelliset, mutta toimivan ja turvallisen yhteiskunnan tärkein perusta on toimiva oikeudenhoito. Tällä suunnitelmalla se ei toteudu. Tärkeää olisi ymmärtää, että haastavassa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa toimiva oikeudenhoito on yksi tärkeimmistä sisäistä ja myös ulkoista turvallisuutta kohottava tekijä. Suomen tulisi nostaa oikeudenhoitoon käytettävien varojen määrää talousarviossa samalle tasolle muiden pohjoismaiden kanssa. Oikeudenhoidosta säästäminen ei julkisen talouden haasteita korjaa.

Oikeusministeriön hallinnonalan toimintaedellytykset tulee siis turvata paremmin kuin mitä valtioneuvosto selonteossaan suunnittelee. Jo edellisessä lausunnossa on todettu, että tuottavuusohjelman säästöissä OM:n suhteellinen osuus verrattuna muihin sisäistä ja ulkoista turvallisuutta toteuttaviin ministeriöihin on suhteettoman suuri.

Tähän asti säästöt eivät ole kohdistuneet syyttäjien lukumäärään. Mutta suunta tuleville vuosille näyttää olevan toinen. Sen lisäksi jo nyt on toteutunut se vaara, josta SSY on useita kertoja muistuttanut; ICT menot kasvavat ennakoimattomasti ja syövät syyttäjälaitoksen määrärahoja ja ovat vähentämässä

henkilöstömenoihin tarkoitettua rahoitusta. ICT määrärahat ovat suoraan pois henkilöstön palkkaamiseen tarvittavista määrärahoista, joten ICT:hen tulisi osoittaa oma erillinen määrärahansa.

Kuluvana vuonna käyttöön otettava RikosAipa- asianhallintajärjestelmä vaikuttaa selkeästi alentavasti ratkaisutoiminnan tehokkuuteen ja sitä käyttöönotettaessa on selkeä käsitys, ettei se ainakaan alkuun, ja epäily, ettei käytön vakiintuessakaan tulevina vuosina tehosta toimintaa (vaikka siihen nojautuen on jo useita vuosia tehty laskennallisia vähennyksiä määrärahoihin). Edelleen ongelmia tulee aiheuttamaan suuret säästöt, jos ne kohdistuvat muuhun henkilökuntaan, tietojärjestelmiin tai toimitiloihin. Pitää muistaa, että syyttäjät käsittelevät salassa pidettävää aineistoa, jonka vuoksi etätyön mahdollisuus on rajallista.

Rikosasioiden toimiva hoitaminen takaa yhteiskuntarauhaa. Koko rikosasioita hoitavalla ketjulla pitää olla riittävät resurssit. Ketjuun kuuluvat esitutkintaviranomaiset, syyttäjät, tuomioistuimet sekä täytäntöönpanoviranomaiset, kuten ulosottolaitos ja rikosseuraamusvirasto. Vaikka valtiontalouden tasapainottaminen vaatii pohdintaa, ei ole tarkoituksenmukaista eikä järkevää saattaa oikeudenhoitoa entistä pahempaan kriisiin. Se ei ole julkisen talouden kestävyydellekään järkevää, koska se vain aiheuttaa yhteiskunnalle enemmän kokonaiskuluja. Tämä pitäisi huomioida selkeämmin. Nyt ei niin ole tehty, vaan aivan liiaksi määrärahat on suunniteltu ministeriöittäin pohtimatta kokonaiskuvaa ja työketjua. Esimerkkinä voi nostaa esiin 1.10.2023 voimaan tulleen nuoria asianomistajia (alle 18 v) koskevan käsittelyn kiireellisyysvaatimuksen. Sen toteuttamiseen ei ole riittäviä resursseja eikä uusissa toimitilakonseptin mukaisissa oikeustaloissa riittävästi istuntosalikapasiteettiä. Tämä tarkoittaa pahimmillaan sitä, että esimerkiksi aikuisia koskevien seksuaalirikosten käsittelyajat venyvät vielä lisää jo nykyisin pitkiksi todetuista käsittelyajoista. Edelleen sama kehitys käsittelyajoissa näyttää jatkuvan koskien nyt jo muitakin rikoslajeja kuin seksuaalirikoksia.

Syyttäjälaitoksen toimintaedellytykset keskeisenä ja hyvin merkittävänä sisäisen turvallisuuden viranomaisena rikosprosessiketjussa tulee turvata, jotta koko rikosprosessiketju takaisi kansalaisten oikeusturvan. Syyttäjä on viranomainen, joka osallistuu koko rikosprosessiin sen kaikissa vaiheissa. Muut toimijat vaihtuvat. Syyttäjät osallistuvat myös turvallisuusuhkien rikosoikeudelliseen arviointiin jo alkuvaiheessa. Se myös sitoo henkilöstövoimavaroja, joka on huomioitava. Edelleen viime aikoina on toistuvasti nostettu esille se, että syyttäjien tulisi kyetä osallistumaan esitutkintayhteistyöhön nykyistä enemmän.

On myös muistettava, että Syyttäjälaitoksen määrärahojen korotukset on viime vuosina perustuneet lisääntyneisiin lainsäädäntömuutosten aiheuttamiin tehtäviin (mm. seksuaalirikokset, nuorten tekemät ja kohtaamat rikokset, lähestymiskiellon rikkomisen sekä laittoman uhkauksen syyteoikeuden muutokset, lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen), kv-tehtävien lisääntymiseen eli EPPOn perustamiseen ja kuluihin sekä kasvaviin ict-menoihin ja Senaatin nostamiin toimitilavuokriin, ei tarvittavaan resurssien puutteen korjaamiseen. Lisäksi on jo tullut ja tulossa NATO- ja DCA-sopimuksista lisää tehtäviä sotilasrikosasioina luultavasti huomattava määrä.

Tämän lisäksi rikosasioiden muutokset ovat aiheuttaneet ja aiheuttavat lisää työtä. Työmääriä ovat nostaneet rikosasioiden kansainvälistyminen ja tietoverkkojen hyödyntäminen. Rikolliset tulevat Suomeen tekemään rikoksia, niitä kohdistetaan ulkomailta Suomeen, rikoshyöty viedään ulkomaille yms. Vaativuus on noussut talousrikoksissa, järjestäytyneen huumausainerikoksissa, mutta myös nettimaailman yleisessä huumausaineiden tilaamisen helpottumisessa, petosrikosrikoksissa, omaisuusrikoksissa, tietoverkkorikoksissa, seksuaalirikoksissa, ihmiskaupparikoksissa, yritysvakoilussa, terrorismirikoksissa yms. Uutena hyvin vakavasti otettavana ilmiönä ovat mm nuorten jengien vakavat väkivalta ja ryöstörikokset lisääntyneet huomattavasti. Venäjän toiminta on aiheuttanut pakoterikosten kasvamisen. Ukrainan sota aiheuttaa suuren uhan mm. sotarikosten esille tulemiseen. Siitäkin on jo yksi esimerkki.

Syyttäjien lukumäärä on siten edelleen liian alhainen, kun sitä verrataan vastaavanlaisiin yhteiskuntiin ja oikeusjärjestelmiin. Euroopan komission tekemän CEPEJ-tutkimuksen mukaan Suomessa syyttäjien suhteellinen määrä on huomattavasti alle eurooppalaisen keskiarvon. Varsinkin samankaltaiset vertailumaat huomioon ottaen, kuten pohjoismaat, Suomen syyttäjämäärä jää kovin alhaiseksi. Suomessa syyttäjiä on noin kahdeksan syyttäjää sataatuhatta asukasta kohden, kun Euroopassa keskiarvo on noin yksitoista syyttäjää sataatuhatta asukasta kohden. Pohjoismaassa syyttäjiä on keskimäärin 10-12 sataatuhatta asukasta kohti. Jos tätä suhdelukua sovellettaisiin Suomeen, tulisi Suomessa siis olla noin 600 syyttäjää. Suomessa syyttäjiä on kuitenkin ainoastaan 471 (henkilötyövuosina 456,9 v. 2024).

Vuosina 2005–2020 Syyttäjälaitoksen painotetun työmäärävertailun mukaan työmäärä kasvoi siis 40 prosenttia. Vaativien asioiden osuus työmäärästä on 66 prosenttia. Vaikka syyttäjien lukumäärä on viime vuosina lisääntynyt, se ei ole riittävä.

Euroopan komissio tekee vertailua oikeudenhoidon resursseista. Suomessa tuomareiden kohdalla resurssit ovat enemmän kohdallaan, mutta syyttäjien selkeästi alimitoitetut.

Tässä ohessa linkki Cepejin 2024 tietoihin, jotka perustuvat vuoden 2022 materiaaliin.
https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-stat

CEPEJ 2024 report (2022 data) - Country profiles (Part 2)

Raportin Part2 sivulta 63 näkee syyttäjien lukumäärän suhteessa Euroopan keskiarvoon 1/100 000 asukasta.

Vuonna 2022 syyttäjien luku oli meillä 7.9 ja muualla 11,20 ja tuomareiden kohdalla meillä luku on 20,6 ja ja muualla 17.60. Ruotsin syyttäjien luku esimerkiksi oli 11,3.

Syyttäjien riittämätön määrä vaikuttaa myös siihen, että istunnot siirtyvät pitkälle. Tänä vuonna sovitaan istuntopäiviä v. 2026 ja jopa 2027.

Syyttäjälaitos on tehnyt kaikki toimintaa tehostavat muutokset. On tehty organisaatiouudistus, jossa syyttäjälaitoksesta tehtiin yksi virasto. Näin resursseja voidaan käyttää mahdollisimman tehokkaasti koko maassa. Syyttäjälaitoksessa on myös esimerkiksi perustettu erikoissyyttäjäjärjestelmä vaativia ja aikaa vieviä juttuja varten, keskitetty talous- ja henkilöstöhallinto ja hyödynnetty uusia prosessisääntöjä, kuten videoyhteyksiä ajansäästämiseksi ja keskitetty nopeasti käsiteltävät asiat omaan yksikköönsä. Viimeisimpänä Valtakunnansyyttäjä on perustanut ruuhkanpurkuyksikön, joka on aloittanut toimintansa 1.4.2025 lukien.

Tällä hetkellä rikosprosessin toimijoiden resurssit eivät ole riittävät ja pienempiä rikoksia ei käytännössä enää kaikissa paikoissa kyetä asianmukaisesti tutkimaan, syyttämään ja tuomitsemaan.

Jo nyt rikosasioiden kesto on kohtuuton erityisesti rikosten uhrien näkökulmasta. Lakimiesliiton tekemien tutkimusten mukaan esimerkiksi raiskauksissa kestää 18 kuukautta tapahtumasta käräjäoikeuden tuomioon, pahoinpitelyissä 15 kuukautta ja vastaava aika on varkauksien osalta 13 kuukautta. Merkittävä osa prosessin kestosta aiheutuu syyteharkinta-ajasta (raiskaukset 10 kk, pahoinpitelyt ja varkaudet n. 8 kk). Ajat ovat aivan liian pitkiä asianomistajalle odottaa ratkaisua. Lisäksi esitutkintayhteistyöhön käytettävien resurssien niukkuuden vuoksi myös esitutkinta usein pitkittyy syyttäjien työkiireiden vuoksi.

Syyttäjälaitos toimii äärirajoilla. Todellisuudessa Syyttäjälaitos ei kykene tekemään sille esitettyjä velvoitteita ja töitä.

Yli vuoden syyteharkinnassa olevia asioita oli vuonna 2020 noin 630, vuonna 2021 noin 1200, vuonna 2022 noin 1800, vuonna 2024 1600 ja nyt luku on 1875 (2.5.2025).

Ratkaisematta olevia asioita oli vuonna 2020 noin 12 000 asiaa, vuonna 2022 noin 16 000 ja v. 2024 lopussa noin 19 000 (luku 2.5. 20 807). Syyttäjälaitokselle vuosittain tulevissa rikosasioiden lukumäärä on pysyvästi noussut noin 80 000 asiasta noin 90 000 asiaan. Vuonna 2022 ratkaistiin noin 84 000 juttua ja vuonna 2023 noin 89 000 ja vuonna 2024 89502. Saapuvien asioiden ennuste v. 2025 on 96 469, mutta ratkaistujen määrän ennuste vain 88 366. Syyttäjälaitos on siis nostanut ratkaisumääriään huimasti, mutta työtehtävien lukumäärä on voimakkaasti noussut.

Lopuksi on todettava vielä suuri huoli oikeudenhoidon toimijoiden saatavuudesta, miten säilytämme jatkossa pito- ja vetovoiman sekä palkkauksen kilpailukyvyn, jotta meillä on koko oikeudenhoidon ketjussa riittävästi ammattitaitoisia ja työhön sitoutuneita tekijöitä. Tähän olisi syytä kiinnittää huomiota huolimatta valtiontalouden haasteista.

Edellä esitetyt asiat tulee ottaa huomioon, kun julkisen talouden suunnitelmaa pohditaan.

Helsingissä 05.05.2025

Pia Mäenpää
Suomen Syyttäjäyhdistys ry:n
hallituksen puheenjohtaja

Sari Aho
Suomen Syyttäjäyhdistys ry:n
hallituksen varapuheenjohtaja